

ENRIC SUBIÑÀ i COLL

evolució urbanística de l'espai de Can doro i Cal guardià

Aquest espai està en boca de molts argentonins de fa molt de temps, i ha generat i generarà molta polèmica. Recentment, a mitjan del mes de març, es va iniciar l'enderroc de Cal Guardià, el cine Espanya i la resta d'edificacions. Actualment només la font de Sant Domingo i la seva capella resten dempeus, que per ser béns catalogats, no s'ha permès

tot i que ocupen l'espai de ponent d'aquesta feixa, no estan incloses en el projecte urbanístic.

Tot aquest "solar" s'anomenava "feixa de la font", i pertanyia al mas Portal. El mas Portal avui es coneix com Can Gener, i es troba situat al xamfrà dels carrers Lladó i Sant Ferran. És un mas de tres cosos a dos alts, amb coberta a quatre vessants, que avui es troba dividit en tres habitatges. Pere Portal havia establert tot aquest espai el 1560 a Marc Volart.

S'ha d'aclarir que ni Can Doro ni Cal Guardià es poden anomenar masies, atès que aquestes eren l'edifici principal del mas, entès aquest darrer com una unitat d'explotació, amb edificis, terres de conreu i bosc. Evidentment, cap de les dues van formar part de cap mas, i s'han de considerar com a cases de pagès

al lloc esmentat "feixa de la font",² sota cens de 30 sous anuals. Aleshores tot aquest espai afrontava a llevant amb el camí públic que anava de la plaça d'Argentona a la capella de Sant Sebastià (actual carrer Gran), a migdia part amb honor de mossèn Sarriera mitjançant camí que va a l'església (actual plaça de Vendre) i part amb honor d'en Batlle anomenat "hort de la font" mitjançant torrent (actual carrer Dolors Monserdà), a ponent amb honor d'en Fornells (actuals cases del carrer Dolors Monserdà) i a tramuntana amb honors d'en Sabater (Ajuntament Nou i Vell). Entre les condicions hi havia "que dins tres anys primer vinents vos dit March Volart o los vostres hageu e siau obligats en edificar una casa en la dita peça de terra y acabar aquella a us y costum de la dita parrochia de Argentona". També "quins sia lícit a nosaltres tallar y llevar totes les alzines son en la dita peça de terra excepto una alzina grosa questà vora lo ort den Balle a la part de la font". Portal imposa un cens de 30 sous anuals.

A finals del segle XVI, concretament el 1597, cal Guardià surt esmentada com la casa d'en Volart, i aleshores hi vivien en Bartomeu Volart amb la seva muller i fills.³

Amb els anys la família passaria a anomenar-se Volart de la Font, ja que just en els seus terrenys hi havia la font pública d'Argentona, la font de Sant Domingo. Els Volart mantindrien la casa durant dos segles, fins el

Ni Can Doro ni Cal Guardià es poden anomenar masies, atès que aquestes eren l'edifici principal del mas, entès aquest darrer com una unitat d'explotació, amb edificis, terres de conreu i bosc. Evidentment cap de les dues van formar part de cap mas, i s'han de considerar com a cases de pagès

el seu enderroc. Aquest article estava previst de sortir en el darrer número, però per motius d'espai no fou possible. Ara, tal volta, arriba una mica tard, però creiem que pel seu interès històric permet que sigui interessant la seva publicació.

El que voldríem en aquest article és donar una visió purament històrica de l'evolució urbanística d'aquest indret, des dels seus inicis al segle XVI fins a l'actualitat, o sigui, cinc segles. No parlarem de Can Catà ni de Can Ramon, que

Cal Guardià: Joan Portal, teixidor de lli d'Argentona, moriria deixant vídua, Miquela, i un fill impúber, Pere Portal. Segurament per necessitats econòmiques, els tutors de Pere establirien el 1560 a Marc Volart, pagès natural de Cardedeu, aleshores però habitant a Argentona, una peça de terra erma d'uns quatre cortans d'extensió,¹

1. Aproximadament 1000 m².

2. Arxiu de la Corona d'Aragó. Arxiu Notarial de Mataró (=ACA, ANM) 83, notari Joan Cortés, 6 de juliol de 1560.

3. Arxiu Parroquial d'Argentona. Llibre de confessions passquals.

1790, en què el pagès Josep Volart de la Font la vendria a Francesc Bertran, comerciant de Barcelona.⁴ Aleshores la casa tenia un hort de dos cortans i mig, o sigui, uns 600 m². El seu nét, l'advocat Felip Bertran d'Amat, fill del magistrat i rector de la universitat literària de Barcelona Josep Bertran i Ros, veí de Barcelona, va vendre la casa el 1861 al negociant Sebastià Gallemí i Munné, natural de Dosrius.⁵ En el moment de la venda Felip diu que la casa l'havia reedificat el seu pare, el que ens marca un arc cronològic entre el 1824 i 1855.⁶ Segurament aleshores s'edificarien el dos cossos al carrer gran, que tocaven a Can Doro, doncs quan aquesta es vengué el 1793 parla que entre can Doro i la propietat dels Bertran es diu que hi havia un *"terreny que es troba sobre la font de Sant Domingo mitjançant un camí per anar a la casa de dit Bertran"*. Sebastià, que era vidu de Paula Prat, i espòs en segones núpcies de Dolors Salomó i Colomé, juntament amb el seu fill i hereu Sebastià Gallemí i Prat, arrendarien la casa i el terreny, el 1885, a la recent constituïda "Unión Argentonense".⁷ En l'arrendament només s'hi incloïa el primer pis i el pati, que aleshores tenia tarongers, amb l'obligació per part de la societat *"debiendo además, para mayor seguridad del edificio, reforzar cuatro repartimientos existentes en el bajo del mismo edificio por medio de vigas o soleras"*⁸ i estaven facultats per a *"practicar en el local arrendado, las mejoras que acordaren con el arrendador"*.

Sebastià Gallemí i Prat, casat amb Joaquina Rigola i Llibre, instituiria hereu en testar el 1896 al seu fill Sebastià Gallemí Rigola. Aquest darrer moria el 1933 estant casat amb Anna Gual i Bramona, i nomenaria hereu al seu fill Sebastià Gallemí i Gual. Els seus hereus

han estat els darrers propietaris de la casa, venuda el 2004, i enderrocada el març de 2005.

Can Doro: Marc Volart, que com hem vist posseïa tota la feixa de la font, va establir el tros de terra on s'edificaria la casa a Bernat Lloberons, pagès d'Argenton, el 1578 sota cens de 30 sous anuals. Tot i que no coneixem aquest establiment, cal pensar que fora possible que Volart obligués també a edificar casa en un curt període de temps. El 1586 aconseguiria del donzell Joan de Sarriera i de Gurb l'establiment d'un pati de 30 pams⁹ d'amplària davant de la seva casa, sota cens de 6 sous anuals.¹⁰ Aquest seria sempre el pati del davant de Can Doro. Gabriel Lloberons testava el 1588 fent hereva a la seva filla Paula Lloberons, muller de Montserrat Polls, pagès d'Argenton, la qual en feu donació universal el 1628 al seu fill Francesc Lloberons, també pagès d'Argenton.

Francesc Lloberons ampliaria la casa el 1631, amb l'establiment que li faria Pere Bertran i la seva muller Maria Volart, descendent de Marc Volart, d'un tros de terra

quadrat de 26 pams de costat, situat en la banda nord-oest de "Can Doro", sota cens de 12 sous anuals. Així en total satisfesia un cens de 48 sous anuals. Francesc, que no tingué descendència, testaria el 1652, fent hereu el seu nebot Jaume Miró, pagès de Torrentbó (Arenys de Munt). Aquest ho va vendre el 1661 a Maria, vídua de Francesc Lloberons, la qual testaria el 1669 manant que es venguessin tots els seus béns i els diners obtinguts es destinessin a misses. Els marmessors van vendre Can Doro el 1673 a Gabriel Riudameia, pagès d'Argenton.¹¹ Els marmessors de l'esmentat Riudameia venien la casa el 1688 a Salvador Vinyals, pagès d'Argenton. Aquest, el 1691 amb compra feta a Francesc Volart, ampliaria el que aleshores era celler construït en el terreny quadrat establert el 1631, comprant els 26 pams que quedaven darrera la seva casa, al costat del celler. També aconseguiria un tros triangular al davant del pati de la casa per establiment de Joan de Sarriera el 1709.

Joan Baptista Vinyals i Francesc Lluçà, ambdós pagesos d'Argenton, i successors de Salvador

Imatge d'inicis de segle de Can Doro.

4. Arxiu Històric de Protocols de Barcelonà (=AHPB), notari Armengol Pinyol, 11 de juliol de 1790.

5. AHPB, notari Ferran Moragas, 2 de gener de 1861.

6. Felip Bertran havia mort el 1855, i era hereu del seu pare Francesc Bertran des del 1824.

7. Arxiu Comarcal de Mataró (=ACM), notari Manuel Serra i Xifra, 8 de març de 1885.

8. Tal volta, a aquest efecte, hi ha la data del 1887 en una de les portes interiors de l'entrada de Cal Guardià.

9. El pam català equivalia aproximadament a 0,194 metres.

10. ACA. ANM 108, notari Joan Cortès, 14 d'abril de 1586.

11. AHPB, notari Francesc Simon, 1 de gener de 1673.

Vinyals, vendrien la casa i el pati el 1793¹² a Francesc Bellot i Sors, pagès d'Argentona i Familiar del Tribunal de la Inquisició.¹³ Aleshores es diu que el pati de la casa està "murallat per un reclau" i que en el mateix hi ha un safareig i un pou. Els Bellot eren una de les famílies benestants de la vila, i tenien la seva residència a Can Ballot, al final del passeig Baró del Viver.

Els Ballot edificarien a inicis del segle XIX tres cossos de casa en la part de llevant de la casa, sobresortint per la façana, a tocar del carrer Gran. El 1794 testava Francesc Ballot, instituint hereu al seu fill Francesc Ballot Vilarúbies, el qual testaria el 1811 en favor del seu fill Josep Ballot i Cabanyes. Aquest testaria el 1875 fent hereva la seva filla Antònia Bellot i Tarragó, muller del fabricant de Mataró Pelegrí Gallifa i Peris. Antònia moria el 1905 fent hereu al seu fill Josep Gallifa i Ballot.

Josep Gallifa establiria el 1910 Can Doro i els tres cossos als cònjuges Teodoro Carbonell i Solé, pagès d'Argentona, i Maria Font Ramonet. Teodoro fou qui donà nom a la casa, prenent les dues últimes síl·labes del seu nom (Doro), a canvi d'un cens anual de 150 ptes. Teodoro moria el 1923 fent hereva la seva muller, la qual moria el 1931, heretant la seva neboda Josefa Arisa Font. Aquesta el 1944 en fa donació a la seva neboda i filla adoptiva Mercè Giralt Arisa, muller de Josep Illa d'Alella. El 1966 l'herència passà a les germanes Mercè, Teresa i Josefa Arisa Alfage, les quals el 1969 la donen i cedeixen a l'Ajuntament de la vila, quan l'alcalde era Joan Duran Puig, explicitant clarament que seran "destinados a la construcción de un mercado público de la localidad". L'ajuntament va haver d'acceptar les càrregues que pesa-

Cases de cos
del carrer Gran.

Foto: Enric Subiñà

ven sobre la finca, especialment una hipoteca de 720.000 ptes, que es cancel·laria el 1982. Finalment el govern municipal l'enderrocava a inicis de la dècada dels anys 90.

Cine "Espanya": El local conegut com a Cine Espanya era un edifici construït damunt el pati de Cal Guardià poc després del 1885, pati que com hem vist Gallemí arrendà a la "Unión Argentonense". La Unión Argentonense aprovà el seu reglament a inicis de 1884 davant i era, segons Lladó Pascual, una entitat d'esquerres. En el moment de la fundació, els càrrecs de l'entitat eren els següents: President: Joan Cortils i Serra; Vocal: Dionís Masferrer i Roig; Comptador: Domingo Suari i Bras; Tresorer: Marc Sans i Tauran i Secretari: Isidre Ribó i Ros. En canvi, l'a-

rrendament el signaren Juan Abril i Regàs, Ignasi Costa i Rigola, Joan de Plandolit i Caballeria i Miquel Juani i Carles, membres tots ells de la Junta Directiva.

En el segon punt de l'arrendament es destaca que "*Queda facultada la Sociedad arrendataria para construir en el local arrendado, un café y una sala para dar funciones de teatro y de baile, quedando igualmente facultada para tener entrada para la subida al local arrendado, desde la carretera o calle hasta el balcón que da sobre el pórtico, por medio de una escalera que podrá ser de mampostería...*". El contracte era a perpetuïtat sempre i quan la Unión no es dissolgués. Hem d'imaginar que poc després del 1885 la Unión edificaria el seu local, que encara es conserva, i que tenia unes 300 localitats.

12. ACA. ANM 902, notari Francesc Bronat, 29 de setembre de 1793.

13. Els Familiars de la Inquisició feien "d'espies" en el poble per delatar els heterodoxos a la institució. Entre els beneficis hi havia el de no pagar impostos, poder portar armes i no ser jutjats per la jurisdicció civil.

L'any 1914 la Unión es traslladaria a Can Tomàs, en l'anomenat cine Glòria, i en el local de Cal Guardià es faria un cinema amb el nom de "El Recreo". Posteriorment el local passaria a mans del Patronat Obrer de Sant Isidre, embrió del Centre Parroquial, que l'utilitzaria entre l'any 1918 i el 1936. Durant la guerra s'anomenaria cine Savoy i, finalment, el 1939 prendria el nom amb què se'l coneix, cine Espanya, fins que al 1949 es tancaria com a tal, amb motiu del funcionament de la Sala, a la Plaça Nova.¹⁴

Cases de cós del carrer Gran, entre la font i l'Ajuntament:

Aquestes cases daten, les dues de migdia de cavall del segle XVIII i XIX, atès que en la venda de la casa Volart el 1790 no n'hi havia cap d'edificada, i les dues de tramuntana de mitjan del segle XIX. Totes elles foren establertes pels Bertran.

La primera, que era la mes propera a la font, sabem que el 1817 era de Miquel Riera, bracer d'Argentona, tal i com consta en una afrontació. No en tenim més notícies fins que al 1847 l'aleshores propietari, Josep Torner, comerciant domiciliat a Barcelona, la vendria a Lluís Torner i Reynalt, paleta d'Argentona, per 370 lliures.¹⁵ Aquest, al seu torn la vendria el 1864 a Joan Abril Anglada, pagès d'Argentona, el qual en morir el 1869 la llegaria a la seva muller Antònia Albert i Massot, que alhora la llegaria al fill comú Josep Abril i Albert, comerciant d'Argentona. Aquest estava casat amb Rosa Pujol, i en morir el 1901 féu hereu al fill Joan Abril i Pujol, també comerciant argentoní, que la va vendre el 1922 a Sebastià Gallemí Rigola, propietari de Cal Guardià. El seu fill i hereu Sebastià Gallemí Gual la va

vendre el 1957 al seu germà Joaquim, fuster d'ofici, que al seu torn la va vendre el 1963 a Àngela Casabella Vives. La senyora Casabella la ven el 1976 al comerciant Vicenç Ballbona Casas, el qual la reforma completament i edificà el segon pis, fins que la va vendre a la dècada dels 90.

La segona, que tenia un bonic portal de pedra, amb gran llinda quadrada, la documentem des del 1817, en què Salvador Massuet, bracer, i els cònjuges Pau Abril i Maria Massuet, tots d'Argentona, la venen a Miquel Mas i Comelles, corder, natural de Granollers però habitant a Argentona.¹⁶ Miquel Mas testaria el 1826 fent hereus al seu fill Joan Mas Roca, al qual heretarien al torn els seus fills. Aquests la vendrien el 1891 a Josep Maresma i Colomer, a qui, en morir el 1914, el succeïrien els seus fills, els germans Maresma i Deumal.

Finalment, les dues darreres cases, que fan cantonada amb la placeta de l'Ajuntament Nou, daten de mitjan de segle XIX. Concretament, el 1842, Josep Bertran i Ros, magistrat, propietari de Cal Guardià, va vendre el

terreny on estan edificades als cònjuges Pere Piquer Llovet, cisteller i Mariangela Camps, per 87 lliures.¹⁷ Era un terreny irregular d'uns 42 pams d'ample per uns 35 pams de llarg, que a tramuntana donava als terrenys que foren de la Catedral de Barcelona, aleshores desamortitzats. Piquer iniciava des d'aquell moment la construcció de dues casetes d'un pis al davant i dos al darrera, construcció que s'acabaria el 1845, tal i com consta en el rebut de pagament de les obres, per valor de 1.990 lliures, que no es protocolitzà fins el 1865.¹⁸ Cal constatar la puja desproporcionada del preu del sòl en aquests darrers 150 anys, ja que aleshores representava només el 4,4% del cost total de l'habitatge. Com ara!!! El 1877 Pere Piquer la vendria a Maria Teresa Anglada i Arenas, la qual la tornaria a vendre el 1881 a Dolors Freginals i Guinart. Per successió va passar a la seva germana Francesca el 1889, la qual la va llegar al seu marit Francesc Prat Tapias el 1904 i aquest al nebot Joaquim Planas Planas el 1907. Actualment era dels seus descendents.

Imatge del procés d'enderroc de Cal Guardià i la resta d'edificacions.
Foto: Enric Subià

14. Totes aquestes dades han estat tretes de l'obra de Manuel Cusachs, *El cinema a la vila d'Argentona (1914-1996)*, Ed. Aj. d'Argentona, 1997.

15. ACM, notari Miquel Torner. 23 de desembre de 1847.

16. ACM. Notari Josep Batlle, 6 de març de 1817.

17. ACM, notari Anton Simon. 2 d'octubre de 1842.

18. ACM, notari Patrici de Xammar, 26 de desembre de 1865.

Ca l'Eva

Plats casolans - Tapes i menjars

Menús diaris

Plaça Nova, 5
08310 Argentona

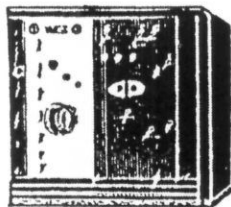
Tel.: 93-756.16.01

GIL PARÉS

CORREDOR D'ASSEGURANCES - IMMOBILIÀRIA

Carrer Gran, 52
Tel. 93 797 10 13
Fax 93 756 04 99
08310 Argentona

Miquel Biada, 68
Tel. 93 757 46 22
Fax 93 757 46 30
08302 Mataró

SUPERNETEJA
EN SEC
ANTI-CATIFES
PELL

CARRER GRAN, 23 - TEL. 797 07 03
ARGENTONA

Forn de Pa
Pastisseria

Tel. 93 797 02 04

08310 ARGENTONA

gaap

Gabinet Arquitectura
Agustí Pageo

Agustí Pageo i Ballesta
arquitecte

Carrer Gran 52
08310 ARGENTONA, Barcelona
Tel.: 93 797 05 13 Fax: 93 797 05 13

HIFI
VIDEO
T.V. COLOR
AIRE CONDICIONAT

MENAGE
DECORACIÓ
LLISTES NOCES
OBJECTE REGAL
MOBLES DE CUINA

ELECTRODOMESTICS

C/Gran, 1B - Tel. 93 797 06 57 - 08310 ARGENTONA
e-mail: expertcastany@eresmas.com

GRANJA

EL CANTIR

Plaça Nova
Tel. 609 02 31 51
ARGENTONA

CENTRE FUJI FOTOS 1 HORA

INSTANTS FOTOGRAFIA

Plaça Nova, 3 - Tel. 93 756 05 77 - 08310 ARGENTONA

**TOT EN FOTOGRAFIA DIGITAL
REVELAT EN 1 HORA
MATERIAL FOTOGRÀFIC
FOTOCÒPIES COLOR LÀSER
SESSIONS D'ESTUDI**

FERRETERIA

El Primer Clau

Carrer Les Parres, 22
Tel./Fax 93 756 16 57
Argentona

mi ma't

roba interior home / dona / nous
moda dona complements

c. Sant Miquel, 13. Tel. 93 756 05 00
08310 Argentona